

KAB - aubog 1929

BOLIGENS HYGIEJNE OG TEKNIK.

Af Arkitekt Henning Hansen.

DET vilde være ønskeligt, om alle Rum i Lejligheden fik Sydsol, hvilket i Praksis af økonomiske Grunde ikke lader sig gennemføre, men Gader og Gaarde bør være af en saadan Bredde, at ogsaa Stueetagens Beboere kan nyde godt af den Sol, man formaar at give Adgang til; de er det ikke altid, selv ved ganske nye Huse.

Om de enkelte Rum siger vor Bygnings- og Sundhedsvedtægt, at naar de skal kunne opvarmes — være Beboelsesrum — skal de have en indvendig Mindstehøjde af 2,50 m og et frit Gulvareal af 6 m² — 15 m³ Luft, samt et passende Lysareal til det Frie. For Rum, der ikke indrettes til Opvarmning, afgør Sundhedskommissionen, om de maa anvendes til Beboelse.

I de Omstændigheder, vi nu befinder os, hvor Byggeomkostningerne tvinger Befolkningen til at bo i mindre Lejligheder — d: Lejligheder med forholdsvis lille Areal —, bør disse Maal næppe opretholdes. Det vil i mange Tilfælde af etiske Grunde være ønskeligt, om man indrettede Lejlighederne saaledes, at Børn af forskelligt Køn fik *hver sit Soveværelse*. Lovens Virkning er, at to Børn gerne maa bo i et Værelse paa 10 m², men den forbyder, at dette deles i to Rum à 5 m², hvorved hvert Barn paa nøjagtig det samme Areal kunde opnaa at faa sit eget Rum. Dette Forbud er i enhver Henseende urimeligt, idet de 5 m² er fuldt tilstrækkeligt og forsvarligt til Beboelse.

„Hinsidan“ fastsætter man, at et Beboelsesrum i ingen Retning maa være mindre end 2 m, det vilde være bedre for os, om vor Bestemmelse saa ligedan ud.

Øvrige Spørgsmaal vedrørende Hygiejnen i vore moderne Huse er nu enten løste, delvist løste og venter endnu paa mere endelig Form, eller staar helt i Stampe.

Ingen ny Lejlighed indrettes nu uden elektrisk Lys — i Stedet for den gamle Tids Parafin, Petroleum eller Gas; Kogning sker nu overalt ved Gas, selv om den endnu er „fedtet“ og vanskeliggør Køkkenets Renlighed, W.C. hører med til enhver Lejlighed og er naturligvis paa alle Maader bedre end den gamle ildelugtende Ordning, men endnu rumler ved Nattetid Tøndevoagnene gennem Byen. *Badeværelser* med Kar gaar

sin Sejersgang gennem Dispositionerne for de nye Boliger; kun kniber det ogsaa her noget med at komme ned paa tilstrækkelig smaa Rummaal af Hensyn til den økonomiske Gennemførlighed, idet Autoriteterne efter Vedtægten ikke er tilgængelig for et Ræsonnement, der munder ud i, at selv et ganske lille men brugbart Baderum er at foretrække for intet Badeværelse. Standpunktet er uhygiejnisk og uholdbart; jo før det opgives, des bedre for Københavnerens Sundhedstilstand. *Centralvarme* installeres i de fleste nye Lejligheder, og den Dag, da Fjernopvarmningen gennemføres herhjemme, saaledes at Varmen fremstilles sammen med Elektricitetsfremstillingen, vil den slaa helt igennem, og den uhygiejniske og besværlige Transport af løst Brændsel i Husene ophøre.

Tøjvaskningsproblemet er vel endnu ikke løst i samme Grad som ovennævnte, men Ordningen er godt paa Vej.

Den gamle Maade med *Vaskerum* i Kælder eller paa Loft til Brug paa bestemte Dage i Maaneden efter Omgang med Ejendommens øvrige Beboere er tvungen og har længe ikke været tilfredsstillende. Hertil kommer, at den mere eller navnlig efterhaanden mindre delige Vaskekone, der paa denne sin Dag suverænt bestemmer Familiens Udgifter, Mad og Levevis, næppe mere er taalelig. Hidtil har man maattet finde sig i det, Husmoderen vil nødig slippe sit gode Tøj af Syne, og Vaskerierne, hvad enten de er smaa eller store, giver efter hendes Mening som Regel ikke Tøjet den rette skaansomme og kærlige Behandling. Alt dette har gjort, at man nu forsøger en Løsning, saaledes at der i Ejendommene installeres et passende Antal *Maskinvaskerier*, hvor Tøjet kan behandles enten af Husmoderen selv eller direkte under hendes Tilsyn. Hvor langt man bør gaa med den rent maskinelle Del af Behandlingen, beror naturligvis paa vor hjemlige Mentalitet, og det er man vist endnu ikke helt klar over.

Syd paa, f. Eks. i *Frankfurt a. M.*, har man i eller ved Ejendoms-komplekserne indrettet store *Vaskehaller med motordrevne Vaskemaskiner* og langs Væggene mindre *Vaskesteder* med Baljer, hvor Tøj, der ikke taaler Maskinen, kan behandles, *Motorcentrifuger* til delvis Tørring — Vridning — af Tøjet og *Gasstrygemaskiner* og *Tørrerum* til den afsluttende Behandling.

Her mødes Karréens Koner om Formiddagen, og Sladderen blomstrer, men 3—4 Timer efter gaar de tilbage til Lejligheden med deres rene Tøj, det hele er gaaet let og muntert, men denne Metode, hvor alle kan kigge hinanden i Baljen, lader sig næppe anvende hos os.

Mere Nord paa, hvor Forholdene nærmer sig vore — i *Hamborg* f. Eks. — har man ordnet sig noget anderledes. I Husets Kældere indretter man paa passende Steder en Række *smaa Vaskerum*, adskilte med spanske Vægge og forbundne med en Gang i Husets Midte. Her faar hver Familie efter forud Aftale med Portneren sit lille Rum overladt, saa længe Vasken staar paa, fra om Aftenen, da Tøjet sættes i Blød til den næste Dag ved Middagstid, og i Løbet af denne Tid er alt overstaaet. Hvert Rum indeholder haanddrevne *Vaskemaskine*, samt *Kar* til mindre Vask med

Haanden, paa Forbindelsesgangen staar derefter ud for Rummene en lille *motordreven Centrifuge* til den saakaldte Vridning. Naar Vask og den delvise Tørring i Centrifugen er foretaget, føres Tøjet ind i *Strygerummet* for Enden af Gangen. I den bagerste Del af dette Rum foregaar den endelige *Tørring*, idet Tøjet anbringes paa Tørreheste og skydes ind i et lille Rum med stærk Aftræk. Opvarmningen af Luften sker ved nogle i Bunden anbragte Varmeovne. Paa Husets Tag eller i Gaarden er dog opstillet Tørrestativer for dem, der ikke vil give Afkald paa Lufttørringen. Naar Tøjet er tilpas tørt, stryges eller rulles det i samme Lokale. Hele Vasken besørges af Husmoderen og kan med de forhaandenværende Hjælpemidler tilendebringes paa ca. $\frac{1}{2}$ Dag — og det gaar udmærket.

Stuelejlighederne er paa ingen Maade generede af det, der her foregaar, hverken ved Lyd fra Maskiner eller paa anden Maade.

Længere har man altsaa ikke ment at ville gaa i maskinmæssig Henseende af Hensyn til, at Vasken skulde besørges af Husmoderen selv, uden fremmed Hjælp og Indblanding.

I to Ejendomme her i Byen, *Kastelshaven* og *Embedsmændenes Enkebolig* paa Amager, er der under K. A. B.s Auspicier af Ingeniør Ludv. Birch indrettet Maskinvaskerier for Beboerne af Husets Lejligheder, hvorom Ingeniøren vil berette i en Tilføjelse til denne Artikel.

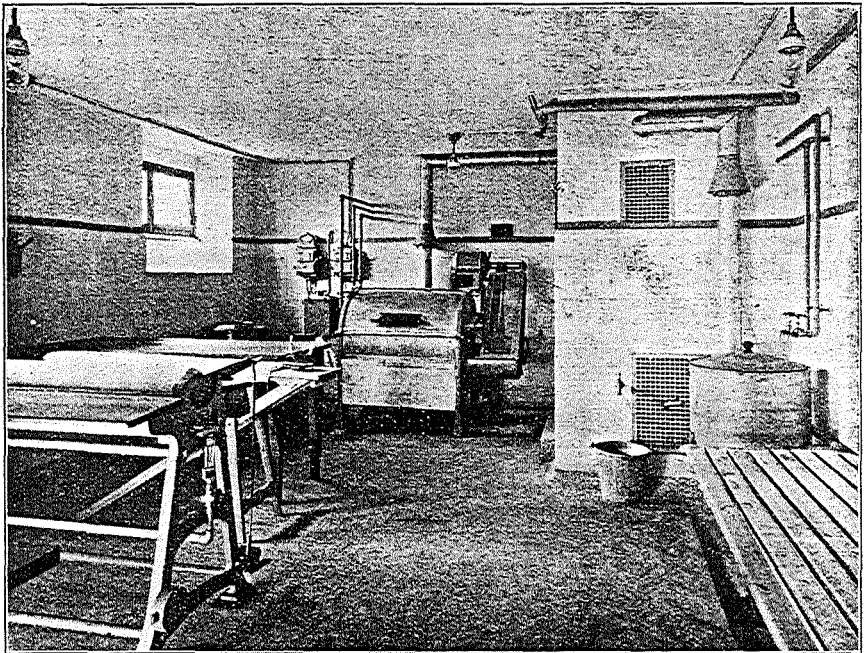
Som det saaledes synes, er Vaskespørgsmaalet sin Løsning nær. Men *Skraldespannden* — skal den stadig staa i Køkkenerne, til den er fyldt og derefter bæres ned — og af hvem? De Forsøg med Nedstyrtningskakter, man i sin Tid udførte, faldt ikke heldigt ud. *Støvplagen* fra Gader og Veje er mange Steder ulidelig og mærkes, selv om man bor paa 5. Sal. *Støjen fra Gadefærdstlen* og *fra Gaurdene* har man heller ikke endnu lært at holde nogenlunde ude af Lejlighederne. — Og saa til Slut: *Lydforplantningen* i selve Bygningen fra Lejlighed til Lejlighed og fra nederste til øverste Etage. *Virkelig Lydisolering* er der vistnok i Udlandet gjort Forsøg med — dog vist ikke i Boliger; herhjemme kender man meget lidt dertil, men den er en af de Ting, som trænger sig paa, nu da Grammofon og Højtaleren fra Radioen er hver Mands Eje.

Mange Problemer optaarner sig saaledes for den, der ønsker at udforme og bygge moderne Lejligheder, som i enhver Henseende kan kaldes *sunde Boliger*, — lad os haabe, at den kommende Tid giver os Midler i Hænde til deres Løsning.

MASKINVASKERIER.

Af Ingeniør Ludv. Birch.

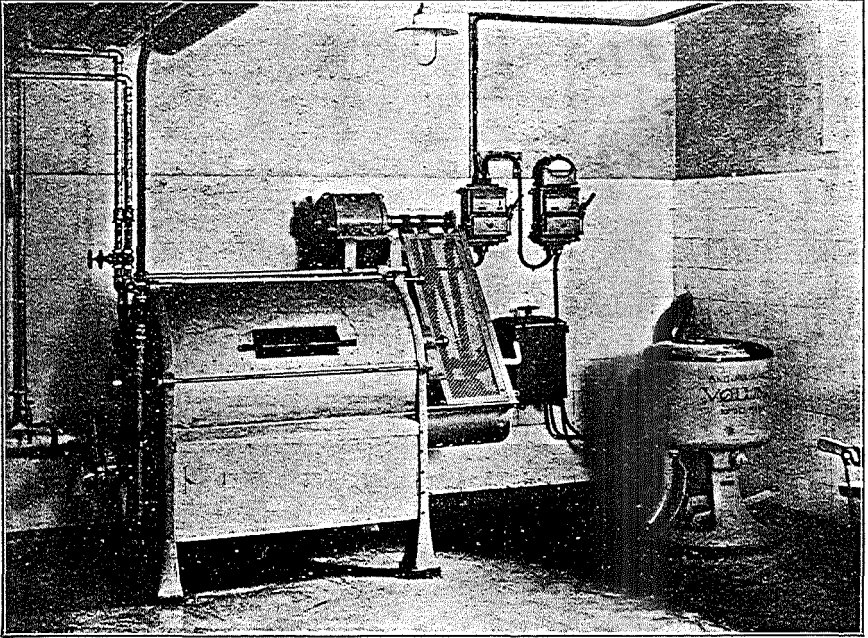
MEDENS paa andre Omraader Boligens tekniske Indretning har været i Udvikling igennem de sidste halvhundrede Aar, er der et Omraade, hvor der intet Fremskridt har været at optegne. Hjemmenes Maanedsvask besørgeres i Ejendommens Vaskekældere som i gamle Dage, Tørringen

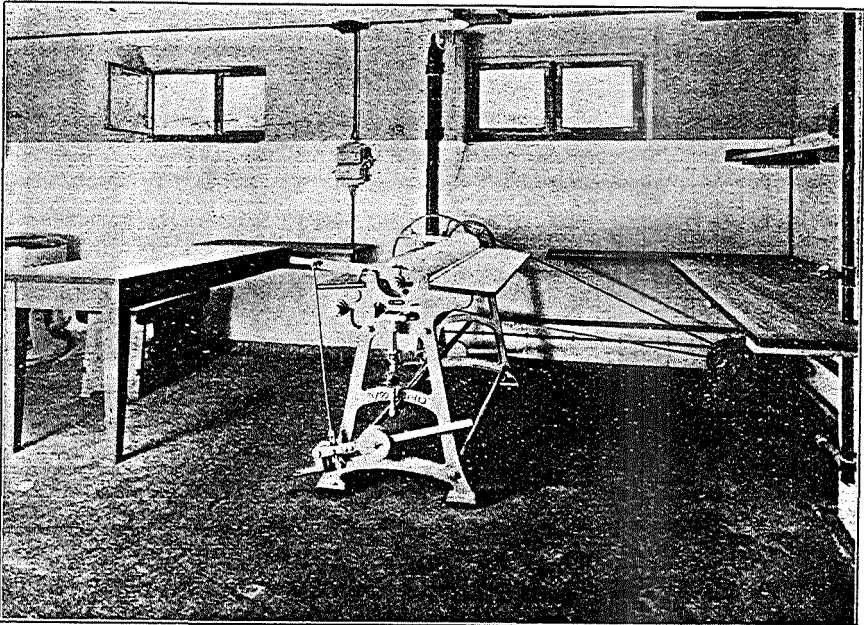
Maskinvaskeri i „Statsebedsmændenes Enkebolig“. Tilhøjre Køgekarret, i Baggrunden Vaskemaskinen og Centrifugen og tilvenstre i Forgrunden Strygerullen.

sker oftest paa Loftet, og Rulningen foregaar ude af Huset hos Rullemanden.

Ved de to Beboelsesejendomme „Statsebedsmændenes Enkebolig“ og „Kastelshaven“ har man indrettet Maskinvaskerier til Beboernes Afbenyttelse i disse Ejendommers Kælderetage, og derved for første Gang herhjemme søgt at løse Spørgsmaalet: Hjemmets Maanedsvask saaledes, at der spares baade Arbejde, Tid og Penge.

Maskinvaskeri i „Statsebedsmændenes Enkebolig“. Tilvenstre Vaskemaskinen, tilhøjre Centrifugen.

Maskinvaskeri i „Statsebedsmændenes Enkebolig“. Strygerullen opstillet mellem to Sammenlægningsborde.

I disse Maskinvaskerier kan Husmoderen begynde sin Maanedsvask om Morgenen og være færdig inden Kl. 4 om Eftermiddagen. Ejendommens Varmemester eller dennes Hustru hjælper de første Gange Beboerne til Rette med Hensyn til Maskinernes Betjening og Arbejdets Udførelse, og det synes, som om adskillige af dem meget hurtigt lærer at betjene sig af Anlægget uden fremmed Hjælp.

Der er i hvert Maskinvaskeri opstillet et Kogekar, hvori vaskes de mindre Portioner af Uldtøj og lignende, som man ikke ønsker at vaske i Maskinen. Den langt overvejende Del af Vasken gaar imidlertid i Vaske-maskinen, der er elektrisk dreven og gasfyret, og hvori Tøjet ikke alene vaskes, men ogsaa skylles rent, efter at Vasken har fundet Sted. Fra Vaskemaskinen overføres Tøjet til en elektrisk dreven Centrifuge og afgiver her største Delen af Vandet, saaledes at Tøjet kun er fugtigt, naar det udtages af denne Maskine.

Fra Centrifugen passerer Vasketøjet direkte til Strygerullen. Denne bestaar af en Valse, der drives rundt af en elektrisk Motor, og som fører Tøjet igennem et Støbejernstrug, der varmes ved Gas. Paa denne Maade færdigtørres Tøjet, ligesom ogsaa alt glat Tøj: Duge, Servietter, Lagener, Haandklæder o. l. færdigstryges. Tøj som Skjorter, Forklæder, Kitler m. m. bliver i Hovedsagen strøget paa samme Maskine og efterbehandles ved Anvendelse af Haandstrygejern, der opvarmes paa et dertil indrettet Gasapparat.

Uldtøj, Strømper og lign., der ikke kan tørres paa Strygerullen, tørres i et lille opvarmet Tørreskab.

Ved denne Vaskemetode foregaar baade Vaskningen af Tøjet og Tørringen og Strygningen af Tøjet ad mekanisk Vej. Man undgaar saaledes de besværlige Arbejder, der bestaar i at hænge Tøj til Tørring, „stænke“ det for igen at faa det noget fugtigt og derpaa rulle eller stryge det.

I nævnte Beboelsesejendomme betaler Brugerne 2 à 3 Kr. i Leje af Lokalerne samt Gas- og Elektricitetsforbrug, aflæst efter Maalere. Sidstnævnte Udgift har vist sig i Gennemsnit at være ca. 2,30 Kr. for en almindelig Maanedsvask. Ved den gammeldags Vaskemetode har man Udgiften til Brændsel i Vaskekælderen, Udgiften til Ruining og Udgiften til Elektricitet til Strygning at betale. Den maskinelle Metode bliver saaledes ikke alene meget nemmere for Brugerne, men præsterer ogsaa Vasken færdigbehandlet billigere end tidligere.
